

Lausunto

10.04.2026

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä opintosetelikokeilusta

Yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset avoimen korkeakoulutuksen opintosetelikokeilusta. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026 ja ne olisivat voimassa 31.7.2030 asti.

Koulutustason nostoa koskevan tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että nykyistä useampi ammatillisen tutkinnon suorittanut hakeutuu korkeakouluopintoihin. Lukiokoulutuksen suorittaneiden määrä ei riitä kattamaan hallituksen asettamaa tavoitetta, että vähintään 50 prosenttia nuorista suorittaisi korkeakoulututkinnon.

Tällä hetkellä 4,6 prosenttia alle 30-vuotiaista paikan vastaanottaneista on saanut opiskelupaikan avoimen väylän kautta. Opintosetelin tarkoituksena on tukea ja nopeuttaa nuorten siirtymää korkeakoulutukseen mahdollistamalla maksuton tutustuminen korkeakoulujen eri koulutusaloihin ja vähentämällä siten nuorten kokemaa jatko-opintoihin siirtymiseen ja koulutusalan valintaan liittyvää kuormitusta.

Opintoseteliin olisivat oikeutettuja 1.12.2025–30.6.2028 ensimmäisen toisen asteen tutkintonsa Suomessa alle 29-vuotiaana suorittaneet, jotka ovat osallistuneet korkeakoulujen yhteishakuun, mutta eivät ole saaneet tai ottaneet vastaan korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa.

Opintoseteliä voisi käyttää enintään 30 opintopisteen laajuisiin Opin.fi-verkkopalvelussa tarjolla oleviin avoimena yliopisto-opetuksena tai avoimena ammattikorkeakouluopetuksena järjestettäviin

opintoihin kahden vuoden kuluessa siitä, kun henkilölle on ensimmäisen kerran syntynyt oikeus opintoseteliin.

Opintosetelin 30 opintopisteen enimmäislaajuus vastaa noin yhden lukukauden opintoja. Tämä on tarkoituksenmukainen määrä eri alojen opintoihin tutustumiseen ja siirtymän nopeuttamiseen ilman, että opintoseteli muodostuu tutkinto-opintoja korvaavaksi ja korkeakouluopintoihin siirtymistä pidentäväksi vaihtoehdoksi.

Tavoitteeksi on asetettu, että sekä lukiokoulutuksesta että ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden nuorten hakijamäärät korkeakouluun kasvaisivat. Määrärahan mitoitus mahdollistaa ammatillisesta koulutuksesta hakeutuvien määrän merkittävän kasvun. Valmistelussa on varauduttu siihen, että opintosetelietuuden kohdejoukon koko voisi olla enintään 31 000 nuorta, jolloin vuotuinen kustannus olisi myönnetyn lisämäärärahan puitteissa n. 18,7 milj. euroa vuodessa.

Koulutukseen hakeutuvien määrän arvioidaan kasvavan erityisesti ammatillisen koulutuksen suorittaneiden joukosta. Ammatillisen koulutuksen suorittaneiden määrän lisääntyminen korkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa parantaisi koulutuksellista tasa-arvoa. On kuitenkin vaikea arvioida, missä määrin mahdollisuus opintoseteliin lisää ammatillisen tutkinnon suorittaneiden korkeakoulutukseen hakemista pian valmistumisen jälkeen ja sitten osallistumista avoimeen korkeakouluopetukseen. Rahoituksen osalta on kuitenkin varauduttu ammatillisen tutkinnon suorittaneiden lisääntyvään osallistumiseen.

AMKEN kanta

AMKE kannattaa opintosetelikokeilua. Se tarjoaa mahdollisuuden lisätä korkeakouluopintoihin ja niihin pääsyyn liittyviä valmiuksia. AMKE painottaa, että tulee selkiyttää, mihin opintoihin 30 osaamispisteen suorittaminen tuo suoran mahdollisuuden tulla hyväksytyksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön esityksessä jää epäselväksi, tuleeko ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneen opintosetelin saadakseen osallistua yhteishaun lisäksi korkeakoulun valintakokeeseen. Ammatillisen perustutkinnon suorittanut voi tulla valituksi todistusvalinnalla ammattikorkeakouluun, mutta ei yliopistoon. AMKE katsoo, että lukiotutkinnon ja ammatillisen tutkinnon suorittaneet eivät ole yhdenvertaisessa asemassa, mikäli ammatillisen tutkinnon suorittaneelta vaaditaan myös valintakokeeseen osallistuminen opintosetelin saamisen ehtona.

Siirtyminen jatko-opintoihin on ammatillisen koulutuksen tuloksellisuusrahoituksessa vaikuttavuusmittari. Se yhdessä työllistymisen kanssa muodostaa 18 prosenttia laskennallisesta rahoituksesta. AMKE esittää, ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä muutetaan siten, että avoimiin korkeakouluopintoihin osallistuminen lasketaan vaikuttavuusrahoituksen piiriin. Tämän kannustaisi ammatillisen koulutuksen järjestäjiä ohjaamaan opiskelijoita hakeutumaan korkeakouluvalmiuksia lisääviin avoimiin korkeakouluopintoihin.

Ammatillisen koulutus väylänä korkeakouluopintoihin

Korkeakoulutukseen hakeutuminen on selvästi yleisempää ylioppilastutkinnon kuin ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla. Ylioppilaista noin 80 prosenttia hakee korkeakouluun heti valmistumisensa jälkeen, ja kolmen vuoden kuluessa 94 prosenttia on hakenut suomalaisiin korkeakouluihin. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista alle 30 vuotiaista noin 25 prosenttia hakee korkeakouluun heti valmistumisen jälkeen. Kolmen vuoden sisällä osuus nousee noin 35 prosenttiin.

Alle 29-vuotiaita ammatillisen tutkinnon suorittaneita ja vuoden sisällä korkeakoulutukseen hakeneita on vuosittain 6700. Ammatillisen tutkinnon suorittaneita ja korkeakoulutukseen hakeneita, mutta ilman opiskelupaikkaa jääneitä on vuosittain noin 3250. Myös tämä ryhmä olisi oikeutettu opintosetelietuuteen.

Kolmen vuoden sisällä ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen yliopistotutkinnon aloitti 720 opiskelijaa vuonna 2024. Tämä on 3,2 prosenttia kaikista aloittaneista yliopisto-opiskelijoista. Määrässä ei ole tapahtunut oleellista muutosta tilastointia edeltäneen kolmen vuoden aikana.

Kolmen vuoden sisällä ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen ammattikorkeakoulun aloitti 14 401 ammatillisen tutkinnon suorittanutta vuonna 2024. Tämä on 32,7 prosenttia kaikista aloittaneista ammattikorkeakouluopiskelijoista. Määrässä ei ole tapahtunut oleellista muutosta tilastointia edeltäneen kolmen vuoden aikana.

Opintosetelikokeilu on vain osaratkaisu ammatillisen tutkinnon suorittaneiden korkeakoulusiirtymiin lisäämiseen ja nopeuttamiseen. Esimerkiksi ammattikorkeakoulujen väyläopinnot ovat perustuvat ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen välisiin sopimuksiin. Yksittäisillä ammattikorkeakouluilla ja ammatillisen koulutuksen järjestäjillä voi olla useita erilaisia sopimuksia.

Opiskelijavalintakäytänteissä, valintakriteereissä sekä hakukelpoisuudessa on suurta vaihtelua korkeakoulujen välillä. Tämä ei tue opiskelijoiden yhdenvertaisuutta, ohjautumista väyläopintojen pariin, eikä myöskään väyläopintojen ja ammatillisten opintojen samanaikaista toteuttamista.

AMKEN kanta

Korkeakoulujen väyläopintojen selkeyttäminen ja yhdenmukaistaminen lisäisi opiskelijoiden yhdenvertaisuutta sekä todennäköisesti myös kiinnostusta hakeutua korkeakouluopintoihin.

AMKE esittää, että kuvataan valtakunnallisesti väyläopinnot toiselta asteelta korkea-asteen (ammattikorkeakoulu ja yliopisto) jatko-opintoihin.

Opinto-ohjaus osana opintosetelikokeilua

Opintoseteli oikeuttaisi myös ohjaukseen, joka tukee opintoihin hakeutumista ja niiden suorittamista sekä tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutumista.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 61 §:n mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneella henkilöllä, jonka tarkoituksena on hakeutua tutkinnon suorittamisen jälkeen jatko-opintoihin, on oikeus saada ohjausta siltä koulutuksen järjestäjältä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu.

Korkeakoulujen lisäksi myös toisen asteen oppilaitoksissa tulee tiedottaa ja antaa ohjausta opintosetelin tarjoamista mahdollisuuksista ja sen käyttöön saamisesta. Opinto-ohjauksella ja ns. jälkiohjauksella on tässä merkittävä asema, mutta myös eri oppiaineiden opettajat voivat viestiä avoimessa korkeakouluopetuksen tarjoamista mahdollisuuksista. Korkeakoulujen yhteistyö toisen asteen oppilaitosten kanssa edistää opintosetelin laajaa käyttöönottoa ja kokeilun onnistumista.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi vuosina 2022–2024 opinto-ohjausta sekä perusopetuksessa että toisella asteella. Arvioinnin loppuraportin (2024) mukaan ammatillisten opiskelijoiden kokemukset opinto-ohjauksen sisällöistä vaihtelivat suuresti, ja opiskelijoilla oli erilaisia kokemuksia siitä, kuinka monipuolisesti he olivat saaneet tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksistaan, työelämästä ja työnhausta. Monien opiskelijoiden mukaan ammatillisen koulutuksen jälkeisistä opinnoista ei ollut juurikaan keskusteltu.

Korkeakoulujen näkökulmasta suurin haaste lukion ja ammatillisen koulutuksen yhdenvertaisuuden edistämiseksi avoimen korkeakoulutuksen hyödyntämisessä on ammatillisen toisen asteen oppilaitosten ohjaus ja viestintä.

AMKEN kanta

AMKE korostaa, että opinto-ohjauksella, jota toteutetaan jatkumona perusopetuksesta korkea-asteelle, on tärkeä tehtävä eri polkujen korkeakoulutukseen esiin tuomisessa. Tämä lisää koulutuksellista tasa-arvoa.

Perusopetuksen opinto-ohjaajien tehtävänä on kertoa ammatillista koulutusta harkitseville ja heidän huoltajilleen, että kaikki ammatilliset tutkinnot antavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakouluun ja yliopistoon. Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen tulee puolestaan antaa tietoa ja tukea korkeakouluopintojen hakeutumisen eri mahdollisuuksista.

Korkeakoulujen tulee viestiä sekä opinnoista kiinnostuneille että ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajille omista hakumenettelyistään. On tärkeää, että ammatillisen koulutuksen järjestäjät sekä

korkeakoulut viestivät yhdessä opintotietojen mahdollisuudesta sekä kannustavat opiskelijoita hyödyntämään tätä mahdollisuutta.

Yhteistyötä ja opinto-ohjaajien osaamista korkeakouluväyliin liittyvissä kysymyksissä tulee lisätä kaikilla koulutustasoilla. Lisäksi tärkeää on koulutuksenjärjestäjien ja opetushallinnon yhteistyö opintotietojen mahdollisuuden tunnetuksi tekemisessä.

Lamppu Veli-Matti
Ammattiosaamisen kehittämissyhteistyö AMKE ry